

Şuşa Forumu: Bakı–Ankara strateji tərəfdaşlığının yeni təşkilati və geosiyasi arxitekturası

Şuşada təşkil olunmuş Azərbaycan–Türkiyə Beyin Mərkəzlərinin Birinci Forumu iki ölkənin strateji tandeminin intellektual arxitekturasını yeni-dən formalaşdırmaq niyyətinin açıq ifadəsidir. Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə toplaşan aparıcı tədqiqat qurumları, ekspertlər və akademik çevrələr Türk dünyasında strateji düşüncənin institusional əsaslarını möhkəmləndirməyə yönəlmiş bir platforma yaratdılar.

Regional dinamikanın mahiyyətində duran transformasiya forumun diskussiyalarında dəfələrlə önə çəkildi. 44 günlük müharibənin yaratdığı güc balansı dəyişik-

likləri, TDT-nin institusional çəkisinin artması və Orta Dəhliz ilə Transxəzər marşrutlarının yüksələn strateji rolu Azərbaycan və Türkiyənin siyasətini yeni məntiqə uyğunlaşdırmağı zəruri edir. Mövcud reallıqlar eyni zamanda qərar qəbul etmənin elmi-analitik bazasını gücləndirməyi, uzunmüddətli planlama ilə gündəlik siyasət arasında əlaqələndirici mexanizmlərin qurulmasını labüdləşdirir. Forum məhz bu boşluğu – praktiki siyasətin arxasında duran konseptual çərçivəni formalaşdırmağı hədəfləyir.

(ardı 4-cü səhifədə)

Şuşa Forumu: Bakı–Ankara strateji tərəfdaşlığının yeni təşkilati və geosiyasi arxitekturası

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Birinci sessiyada ortaya qoyulan təhlillər göstərdi ki, Azərbaycan və Türkiyə xarici siyasətlərini paralel trayektoriyalarda sinxronlaşdırmaqla yanaşı, həm də fərqli təqdim etdikləri milli prioritetləri regional səviyyədə tamamlayıcı şəkildə yerləşdirirlər. Belə bir sinerji təhlükəsizlik arxitekturasında, enerji diplomatiyasında və beynəlxalq platformalarda ortaq mövqelərin formalaşmasına konkret imkanlar açır. Bununla belə, müzakirələr həm də koordinasiyanın qısamüddətli reaksiya mexanizmləri ilə məhdudlaşmaması, institusional yaddaşın və məlumat mübadiləsinin davamlı kanallarının yaradılması zərurətini ortaya qoydu.

Panel müzakirələri Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində integrasiya dinamikasının yeni mərhələyə keçə biləcəyini göstərdi. Burada əsas hədəf TDT daxilində institusional qabiliyyətlərin artırılması, humanitar və mədəni sahələrdə qarşılıqlı etimadın strukturlaşdırılmasıdır. Belə institusional yanaşma uzun müddətdə regionun qərarvermə mərkəzlərini diversifikasiya edəcək və Avrasiya məkanında Türk dünyasının kollektiv təsirini artıracaq. Lakin bu proses eyni zamanda üzv dövlətlərin daxili siyasətləri və xarici güc mərkəzləri ilə balanslaşdırılmalıdır.

Nəqliyyat və enerji panelində müzakirə edilən Zəngəzur dəhlizi, Transxəzər marşrutu və digər layihələr geosiyasi dəyər və kommunikasiya siyasətinin ələtidir. Kommunikasiya layihələri Azərbaycan və Türkiyəyə Avropa–Şərq trayektoriyalarında strateji seçimlər təklif edir və hər bir dəhlizin təhlükəsizliyi, iqtisadi səmərəliliyi və siyasi dayanıqlılığı üçün qarşılıqlı koordinasiyanın vacibliyini yenidən sübut edir. Buradan çıxan praktiki nəticə odur ki, layihələrin iqtisadi əsaslandırılması ilə yanaşı, onların siyasi və təhlükəsizlik bağlamasında da koherent qaydalar əsasında idarə olunması lazımdır.

Şuşa Forumu nəticə etibarilə iki ölkənin ortaq analitik məkana ehtiyac tanıdığını göstərdi. Forumun uğuru həmin məkanda davamlı dialoqun, məlumat mübadiləsinin və birgə elmi məhsuldarlığın sistemləşdirilməsindən asılı olacaq. Bütün bunlar qərarvermə institutları arasında güclü bağlantıların qurulması ilə təmin oluna bilər. Belə bir integrasiya artıq regionda yeni reallıqlar yaratmaq potensialına malikdir və Azərbaycan–Türkiyə tandeminin gələcək strateji çevikliyini təmin edəcək analitik zəmin formalaşdırır.

Birinci sessiyada “Azərbaycan və Türkiyənin xarici siyasətində əsas trendlər və əməkdaşlıq imkanları” mövzusu ətrafında aparılan müzakirələr iki ölkənin

diplomatik kursunun getdikcə daha çox paralelləşdiyini və regional olduğu qədər, qlobal siyasət səhnəsində də bir-birini tamamlayan xarakter aldığını nümayiş etdirdi. Sessiya boyu ekspertlər qeyd etdilər ki, həm Ankara, həm də Bakı bu gün multivektor xarici siyasət yürütməklə, müxtəlif güc mərkəzləri arasında balanslaşdırılmış mövqe tutur və bu yanaşma onların beynəlxalq sistemdə manevr imkanlarını xeyli genişləndirir.

Onu da bildirək ki, son illərdə iki ölkənin xarici siyasətində müşahidə olunan strateji sinxronizasiya artıq epizodik əməkdaşlıqdan strukturlu koordinasiya modelinə çevrilib. Türkiyənin regional güc kimi artan hərbi-siyasi çəkisi və Azərbaycanın postmüharibə dövründə regionda formalaşdırdığı yeni geosiyasi mövqe tərəfdaşlığın institusional səviyyədə dərinləşməsinə zərurətə çevirir. Sessiyanın diskussiyaları onu göstərdi ki, Bakı və Ankara geosiyasi risklərin idarə edilməsi, enerji diplomatiyasının koordinasiyası və beynəlxalq təşkilatlarda vahid mövqe ilə çıxış etmə kimi sahələrdə artıq daha sistemli integrasiyaya keçid edirlər. Qeyd etməliyik ki, bunlar iki ölkənin regional təhlükəsizlik strukturunun formalaşmasında daha proaktiv mövqeyə sahib olmasını təmin edən yeni real geosiyasi modeldir.

İkinci sessiya – “Azərbaycan–Türkiyə

əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi: TDT çərçivəsində integrasiya perspektivləri” – müzakirələri isə əməkdaşlığın Türk Dövlətləri Təşkilatı daxilində daha geniş integrasiya məqsədlərinə doğru strateji şəkildə inkişaf etdiyini ortaya qoydu. Paneldə çıxış edən ekspertlərin vurğuladığı əsas məqam ondan ibarət idi ki, Türk dünyasının integrasiya potensialı ilk dəfə bu qədər koordinasiya analitik baza üzərində formalaşır və bu baza siyasi koordinasiyadan iqtisadi integrasiyaya, humanitar sahədən institusional quruculuğa qədər geniş diapazonu əhatə edir.

Müzakirələr göstərdi ki, TDT daxilində artan dinamika Avrasiyada yeni güc qütübünün formalaşmasını sürətləndirə bilər. Analitik baxımdan isə bu amillər türk dövlətlərinin kollektiv qərarvermə imkanlarını artırır, regional proseslərə təsir mexanizmlərini gücləndirir və təşkilatın beynəlxalq sistemdə daha ciddi aktora çevrilməsi üçün zəruri intellektual-institusional çərçivə yaradır. Bundan irəli gələrək ekspertlər hesab edirlər ki, TDT-nin gələcək inkişaf mərhələsində Azərbaycan–Türkiyə tandeminin liderlik rolu həm integrasiya dərinliyi, həm də regional təsir baxımından həlledici olacaq.

Üçüncü sessiya nəqliyyat-kommunikasiya və enerji əməkdaşlığının Azərbaycan–Türkiyə tərəfdaşlığında oynadığı müəyyənədiçi rolunu üzə çıxardı. Müzakirələr

göstərdi ki, Zəngəzur dəhlizinin açılması, Transxəzər marşrutunun sürətlə genişlənməsi və enerji kəmərlərinin yaratdığı yeni geoiqtisadi dinamika iki ölkəni Avrasiyanın ən vacib strateji qovşaqlarından birinə çevirir. Orta Dəhliz artıq Qərb–Şərq ticarətinin yeni mərkəzi xətti kimi formalaşır; Azərbaycan ilə Türkiyənin həyata keçirdiyi enerji layihələri isə Avropanın enerji təhlükəsizliyinin praktiki dayağı olaraq qüvvədə qalır. Hazırkı infrastruktur layihəsi regionda güc balansını dəyişdirir və Ankara–Bakı strateji modelinin davamlılığını möhkəmləndirir. Bakı–Tbilisi–Qars xətti, TANAP və TAP kimi mövcud sistemlər, eləcə də planlaşdırılan Zəngəzur dəhlizi (TRIPP) iki ölkənin koordinasiya-sını regional hüdudlardan çıxarır qlobal nəqliyyat və enerji arxitekturasının mühüm mexanizminə çevirir.

Son olaraq qeyd etməliyik ki, Şuşa Forumu bu proseslərin intellektual çərçivəsini formalaşdıraraq, Azərbaycan–Türkiyə əməkdaşlığının yeni mərhələsinə yol açdı. Forum analitik və elmi işbirliyinin daha zəngin əsaslarını yaratdı. Burada beş mərkəzləri arasında davamlı əlaqələr üçün baza formalaşdı, Türk Dövlətləri Təşkilatında integrasiyanın elmi dayaqları genişləndirildi və iki ölkənin regional siyasətdəki sinxronlaşdırılmış fəaliyyət modeli bir qədər də sistemləşdirildi. Zəngəzur dəhlizi və Transxəzər kimi böyük layihələrin geosiyasi izahı və strateji kommunikasiya xəritəsi yenilənərək, onların qlobal səviyyədə təqdimatı üçün daha güclü mexanizmlər meydana çıxdı. Şuşa Forumu göstərdi ki, Azərbaycan və Türkiyə artıq regionda prosesləri izləyən deyil, onları dizayn edən qərarverici aktorlardır. Türk dünyasında yeni strateji düşüncə mərhələsi məhz bu intellektual əsas üzərində formalaşır və Avrasiyada yüksələn yeni güc qütübünün çərçivəsini müəyyənədiçidir.

Şəbnəm ZEYNALOVA,
XQ-nin siyasi analitiki,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru